

Türkiye’de Rekreasyon Alanının Öncülerinden Erken Yitirdiğimiz Bir Değer: *Mustafa Sağcan*

Osman Eralp ÇOLAKOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi

GİRİŞ

Türkiye’de turizm akademisinin öncü isimlerinden, özgün eserler bırakmış değerli hocam Prof.Dr. Mustafa Sağcan asistanlığını yürütme şansını yaşadığım isimlerden biridir. Kendisi hakkında gelecek kuşaklara aktarılacak bilgileri derleme fırsatı benim için önemli bir mutluluk kaynağıdır. Sağcan, henüz Doçent olduğu yıllarda, lisans düzeyinde Fiziksel Planlama, Boş Zaman ve Rekreasyon, Yatırım Projelerinde Fizibilite Etütleri gibi dersleri kendisinden aldım. Derslerinde konuları açıklamak için verdiği özgün örneklerin olaylara değişik açılardan yaklaşılabilmeyen bireysel farklılık yaratma açısından önemini kavramımıza yaptığı katkı dönem arkadaşlarımız arasında sıklıkla ifade edilirdi.

Doktora öğrencisi olduğum dönem ve asistanlığım süresince özgün bilgi birikiminin ve ürettiği seçkin eserlerinin yanı sıra eğitimci olarak farklılığını da gözlemleme olanağı buldum. Onun bakış açısı ile eğitim “bilgi yüklemek değil ufuk açmak” işi idi. Birçok kişinin üzerinde saatlerce konuşacağı bir konuyu birkaç dakikada toparlar, ardından yeni boyutlara yolcuğu başlatan sorularını yöneltirdi. Böylece zevkli bir tartışma ortamı yaratarak birbirimizden öğrenmemizi ve aslında bilgi hazinemizin sandığımızdan daha zengin olduğunun farkına varmamızı sağlardı.

Mustafa Sağcan’ın zihnimde bıraktığı izleri kısaca özetledikten sonra özgeçmiş, akademik yayınları ve tanıyan değişik kişilerin görüşlerini aktarmak isterim. Ayrıca, Türkiye’de turizm akademisinin öncülüğünü yapmış öğretim elemanlarına ilişkin bu çalışmaları ile büyük bir vefa örneği sergileyen değerli editörleri yürekten kutluyorum. Bu çalışma, gelecek nesillerin, hatta günümüz turizm akademisyenlerinin bir bölümünün alanın doğuşu ve gelişimine ilişkin yeterli bilgiye kavuşması, emeği geçmiş kişileri tanımaları açısından, önemli bir boşluğu dolduracaktır.

ÖZGEÇMİŞİ

1946 yılında İstanbul’da doğan Sağcan, ilk, orta ve lise eğitimlerini İzmir’de tamamlar. 1963 yılın-

da girdiği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin İdari Bölümünden 1967 yılında mezun olan Sağcan, iki yıl Sayıştay Denetçi Yardımcılığı görevinde bulunur. Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile 1969 yılında Doktora öğrenimi için Fransa Montpellier Üniversitesi’ne gider ve *Ekonomik Kalkınma ve Kentleşme ilişkileri* üzerine çalışmaları yürütür. 1973 yılında, Robert Badouin’in danışmanlığında tamamladığı *L’urbanisation, L’habitation Et Les Bidonvilles En Turquie* (Türkiye’de Kentleşme, Yerleşim ve Gecekondu) konulu tezi ile Doktor unvanı alır. Montpellier’de Üniversitelerarası Kütüphane tarafından 1980 yılında bu tez çalışmasının ikinci baskı yayımlanmıştır. Sağcan, Fransa dönüşünde 1974 yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Turizm Bölümünde doktor asistan olarak görevlendirilir.

1977 yılında UNESCO bursu ile Kanada’ya gider ve Quebec’de Laval ve Trois-Rivieres Üniversitelerinde turizm ve rekreasyon alanlarında çalışır. Kanada dönüşünde Dokuz Eylül Üniversitesi Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu’na atanır. Sağcan, *Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Ekonomik Anlamı, Planlaması ve Akçay Örneğinde Değerlendirme* konulu tezi ile 1982 yılında Doçent unvanı alır. Eylül 1988 tarihinde Polonya’da (Varşova) düzenlenen *International Conference on Tourism and The Change in Life Styles* isimli konferansta *Türkiye’de Turizmin Yaşam Biçimine Etkisi* konulu Fransızca bildiri sunar. Aynı yılın Aralık ayında Dünya İnşaat Dergisinin düzenlediği “Türkiye’de Konut Sorunu Nasıl Çözümünebilir” yarışmasında üçüncülük ödülünü alır.

Mustafa Sağcan, *Türk Turizminin Pazarlama Politikasında Dar Boğazlar ve Çözüm Önerileri* isimli tezi ile 1989 yılında profesör olur. Çalıştığı Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu 1992 yılında kurulan Adnan Menderes Üniversitesi’ne bağlanan Sağcan, 1993–1994 yıllarında Yüksekokul Müdürlüğü görevini yürütür. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde kurulan Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans ve Doktora dersleri de veren Sağcan birikim-

lerini genç akademisyenlere aktarır, biri Yüksek Lisans diğeri Doktora olmak üzere iki tezin danışmanlığını da yürütür. Yönettiği tezlerden H. Ziya Özdoğan'ın *Türkiye'de Menkul Kıymetler Piyasasının Gelişimi ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi* konulu Yüksek Lisans tezi 1986 yılında tamamlanır. Ancak Nazmi Kozak'ın *Termal Turizm İşletmeciliği ve Önemi* konulu Doktora tezi Sağcan'ın vefatının ardından Prof. Dr. Alparslan Usal'ın danışmanlığında 1996 yılında tamamlanır. Sağcan, çok iyi derecede Fransızca ve İngilizce bilmekte idi.

AKADEMİK ÇALIŞMALARI

Mustafa Sağcan'ın ölümünden 18 yıl sonra, genç bir turizm akademisyeni olan Taki Can Metin (2012), kendisi hakkında yaptığı bibliyografik incelemede şu ifadeye yer verir: "*Prof.Dr. Mustafa Sağcan'ın turizm ve rekreasyon alanındaki eserlerinin yanı sıra ekonomi, pazarlama, finansman ve kentleşme konusunda vermiş olduğu eserleri bulunmaktadır. Sağcan'ın rekreasyon, turizm, pazarlama, kentleşme ve finansman ile ilgili literatüre yaptığı katkılar, örnek çalışmalar, doğrudan veya dolaylı olarak çalışmalarına katkısı olduğu araştırmacılar ve akademisyenler ile özellikle rekreasyon alanında öncü bir bilim adamı olduğu söylenebilir*".

Sağcan'ın Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Doktora programından öğrencisi olan Nazmi Kozak (Anadolu Üniversitesi), 1998 yılında yaptığı *Turizm Bakanlığı Kütüphanesi Okuyucularının ve Koleksiyon Kullanıcılarının Analizi* konulu çalışmasında Sağcan'ın Rekreasyon ve Turizm adlı eserinin en çok incelenen on birinci eser olduğunu belirler. Söz konusu kitabın alanında ilk Türkçe eser olması temel bir referans kaynağı olarak kullanılmasını sağlar. Taki Can Metin'in (2012) araştırmasına göre aynı eser yirmi üç makale, altı lisansüstü tezi ve dört kitapta atıf alır. Metin, araştırmasının sonuç bölümünde "*literatür taraması esnasında; rekreasyon ve turizm kitabı içerisindeki bazı özgün ifadelerin, Türkiye'de rekreasyon konusunu işleyen bazı eserlerde yer almasına karşın söz konusu eserlerin atıf vermediği tespitine varılmıştır*" demektedir. Etik açıdan "ayıp", yasal açıdan "suç" oluşturan bu davranışların sahiplerini kınıyoruz.

Sağcan, akademik yaşamında üretkenliğinin üst seviyelere ulaştığı bir dönemde aramızdan ayrılır. Ulaşılabilen yayınları içinde akademik kariyer gelişim sürecinde yazdığı üç tez, iki adet bildiri, on altı makale, iki kitap bulunmaktadır.

ÇALIŞMA ARKADAŞLARI

Türk turizm akademisinin öncü isimlerinden Prof. Dr. Alp Timur, yakın dostunu ve çalışma arkadaşını şu cümleler ile anlatmaktadır:

Sağcan ile 1974 yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Turizm Bölümü'ne Dr. Asistan olarak atanması ile başlayan çalışma arkadaşlığımız ve dostluğumuz elim bir trafik kazasında hayatını kaybettiği 1994 yılına kadar çok güzel anılarla dolu olarak sürdü. 1985-1986 yıllarında Dokuz Eylül Üniversitesi Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Müdürlüğüm sırasında da Müdür Yardımcım olarak desteğini esirgemedi. Çok çabuk geçtiğine inandığım 20 yıllık dostluğumuz sırasında, hem birbirimizi tanıma hem de birçok acı ve tatlı olayı birlikte yaşama imkânımız oldu.

Sağcan, bilimsel temeli kuvvetli, çalışmalarında neden-sonuç ilişkisini kuran, turizm literatürüne önemli katkı yapan, teori ile deneyimlerini birleştiren ve öğrencilerine aktaran, yaşamlarında benzer deneyimleri yaşamaları için onları cesaretlendiren bir bilim insanı idi. Turizm bilimine önemli katkılar yapacak bir bilim insanını Türkiye, ne yazık ki, çok genç yaşta (48 yaşında) kaybetti.

Sağcan, çok sakin, rahat davranışları olan, arkadaş canlısı ve nadir sinirlenen bir yapıya sahipti. Nadir olarak sinirlendiğinde de belli etmemeye ve etrafındakileri kırmamaya çalışan Sağcan'ın sinirlendiği yakın çevresi ellerinin titremeye başlamasından ve sesinin incelmelerinden anlardı. Para kazanma ve yönetme konusunda gerçek bir uzmandı. Sermaye piyasası ve hisse senetleri ile ilgili engin bilgisini İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda yaptığı alım satımlar ile değerlendirirdi. Hisse senedi işlemleri ile ilgili deneyimlerini bilimsel çalışmalarına aktararak yol göstermeye çalışırdı. Özellikle "1000 TL'lik bir portföyün İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında her gün en çok kazanan hisselerle geçilerek bir yılda kaç liraya ulaştığı" ile ilgili çalışmaları unutulmazdı.

Halen Yaşar Üniversitesi'nde görevli olan Prof. Dr. Orhan İçöz'ün anlatımı ise şu şekildedir:

Mustafa Sağcan hocamız ile ilk olarak 1980'li yılların başında almakta olduğum Doktora dersleri sırasında karşılaştık. Kendisinden o dönemde "Turizmde Rekreasyon Yönetimi" isimli Doktora dersini alıyordum. Dersler sırasında kendisinin Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu ve Fransa'dan turizm alanında Doktora derecesine sahip olduğunu öğrendim. Zaten o dönemde kendisi de Doktor Asistan olarak göreve yapıyordu. Doktora unvanı olanlar o yıllarda derslere girme hakkına ve yetkisine sahipti. Sağcan, Rekreasyon konusunda daha sonra bir kitap da çıkardı ve sanırım bu konuda çıkmış olan ilk kitaptı. Sonraki dönemlerde bazı akademisyenler konuya ilişkin çalışmalar yapmış olsalar da, Rekreasyon alanı halen akademik açıdan yeteri kadar gelişmiş bir alan olarak görünmemektedir...

Kendisinin ilgi ve çalışma alanlarından birisi olan Finansman konusunda, Hisse Senetleri alım satımı ile sanal olarak yapmış olduğu bir çalışma oldukça ilgi çekmişti. Bu çalışma küçük bir yatırım ile borsaya giren yatırımcının uygun senet alım satımı ile nasıl çok yüksek paralar kazanabileceğini açıklayan bir çalışmaydı. Öğrencisi olmuş ve asistanlığını yapmış değerli turizm akademisyenlerinden Dr. Güntekin Şimşek, Sağcan'ı farklı bir yönü ile anlatmaktadır:

Lisans öğrencisi iken tanıdığım, lisansüstü derslerinde ve akademik hayata atıldığımda da hocam olan Mustafa Sağcan'dan akademisyenliğin ilk deneyimlerini alma şansına eriştim. Yüksek Lisans aşamasında ders danışmanlığı yaptığım dönemde; çocuklarını şımartmayan ama onları uzaktan gözetten ve koruyan bir baba gibi davranarak biz asistanlara sorunları kendi kendimize çözme ve başa çıkma yeteneği kazandırdı. Öyle ki, bir Açıköğretim Fakültesi sınav görevi sırasında karşılaştığım bir haksız uygulama karşısında kendisine özür dilemek için gelen yetkiliye beni işaret ederek "... benden değil haksızlık yaptığın asistanımdan özür dile..." diyerek aslında bize katı davranıyormuş gibi hissettiren ama gerçekte bizleri gözetten ve koruyan biri olduğunu ortaya koyuyor.

Görüldüğü gibi, geçmişte Sağcan ile dostluğu bulunan veya öğrencisi olma fırsatı edinmiş kişiler kendisini gerek akademik kimliği ve üretkenliği gerekse insani yönleri ile takdirle anmaktadır. Akademik çalışmalarının özgünlüğü kadar mesleki ve sosyal alandaki ilişkilerinde seviyeli yaklaşımlar gözetmesi ile zihinlerde olumlu iz bırakır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sağcan, hakkında üzerinde fikir birliği olan görüşlerin başında turizm akademik camiasının değerli bir isminin çok erken kaybedilmiş olmasıdır. En yakın dostlarından çeşitli seviyelerde öğrencisi olmuş genç akademisyenlere kadar herkesin ortak ifadelerinden bir diğeri, farklı bakış açısına sahip olması ve olaylara farklı yönlerden bakma alışkanlığını yayma konusundaki çabasıdır. Sağcan, çalışmalarında özgünlüğe önem veren bu sayede yıllarca özgünlüğünü korumuş eserler bırakmayı başarmış bir bilim insanı olmuştur. Kuşkusuz, erken vefatı daha vereceği birçok eserden bizleri mahrum bırakır.

Akademik kimliği ve üstün niteliğinin yanında insani değerleri ön planda tutan davranışları da özellikle genç meslektaşları arasında takdir edi-

len bir yönü olur. Gençleri ne zaman, hangi ortamda, ne tür bir tavırla eleştireceğini iyi bilirdi. Hangi koşullarda kusurlarının hoş görüleceği, kimlere karşı nasıl savunulacağını da o denli hassas bir terazi ile belirlerdi ki, zihinlerimizde hep babacan tavırları ile yer etti. Günümüzde kişilik yönü tam gelişmemiş, kariyerindeki yükselişe paralel olarak zafiyetleri daha çok ortaya çıkan akademisyenler ile karşılaştıkça Sağcan hocamız ve onun kuşağına duyduğumuz saygı daha da artmaktadır.

Ruhu şad olsun...

SEÇİLMİŞ ESERLERİ

- Sağcan, M. (1980). Türk Turizminin Yatırımlarında Kaynak Yetersizliği ve Yabancı Sermaye, *Turizm İşletmeciliği Dergisi*, Sayı: 5-6.
- Sağcan, M. (1981). Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm, *Turizm İşletmeciliği Dergisi*, Sayı: 7-8.
- Sağcan, M. (1983). Türkiye'de Kongre Turizminin Geliştirilmesi Açısından Kongre Yeri Seçimi Açısından Kuruluşların Satın Alma Davranışları Üzerine Bir Araştırma Modeli, *Turizm İşletmeciliği Dergisi*, Sayı: 15-16.
- Sağcan, M. (1983). Kent Yaşamı, Sanayi ve Rekreasyon, *İzmir Ticaret Odası Dergisi*, 55(5).
- Sağcan, M. (1983). İç Turizmin Geliştirilmesi ve Yunanistan Örneği, *İzmir Ticaret Odası Dergisi*, 56(2).
- Sağcan, M. (1983). 1983 Turizm Sezonu Açılırken, *İzmir Ticaret Odası Dergisi*, 56(2).
- Sağcan, M. (1985). Turizm Çevre İlişkileri ve Turizm Kaynaklarının Korunması, *Turizm Yıllığı 1985*, Ankara: Turizm Bankası A.Ş.
- Sağcan, M. (1985). Türk Turizminin Sorunları, *Dünya Gazetesi*, 09.03.1985.
- Sağcan, M. (1986). *Rekreasyon ve Turizm*. İzmir: Cumhuriyet Basımevi.
- Sağcan, M. (1987). *Menkul Kıymetler ve Hisse Senetleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Sağcan, M. (1988). Turizmde Rekreasyon ve Animasyonun Önemi, *Turizm İşletmeciliği*, Sayı: 1.
- Sağcan, M. (1988). Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Ülkemizde Arazi Sınıflaması, *Orman ve Av*, Sayı: 63.
- Sağcan, M. (1988). Karşılık Kararnamesi ve Bankacılık Sistemimiz, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 25(7).
- Sağcan, M. (1988). Menkul Kıymetler ve Hisse Senetleri, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 25(7).
- Sağcan, M. (1988). Konut Açığı Sorunu, Çözüm Arayışlarında Tarihsel Gelişim ve Toplu Konut Fonunun Değerlendirilmesi, *Dünya Gazetesi İnşaat Eki*, 5(54).
- Sağcan, M. (1989). Vergi Yasalarındaki Değişiklikler ve Şirketler, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 26(1).
- Sağcan, M. (1989). Turizm Yatırımları ve Turizmde Tekelleşme Eğilimleri, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 26(3).
- Sağcan, M. (1990). Konut Sertifikaları, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 27(1).

KAYNAKÇA

- Metin, T.C. (2012). "Türkiye'de Rekreasyon Kavramının Akademik Bir İnceleme Dalı Olarak Ortaya Çıkışı: Prof.Dr. Mustafa Sağcan'ın "Rekreasyon ve Turizm" Başlıklı Kitabı Üzerine Bir İnceleme", I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, 12-15 Nisan 2012, Antalya, ss.543-558.
- Sağcan, M. (1994). Prof.Dr. Mustafa Sağcan'ın Özgeçmişi, Adnan Menderes Üniversitesi Personel Dairesi Başkanlığı, Aydın, 1994.

- Timur, A., 26.01.2014 tarihli yazılı ileti.
- İçöz, O., 31.12.2013 tarihli yazılı ileti.
- Şimşek, G., 19.12.2013 tarihli yazılı ileti.

Doç.Dr. Osman Eralp Çolakoğlu, Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Kuşadası, Aydın.
E-posta: oecolakoglu@gmail.com

Turizm Eğitiminde Farklı Bir Ekol Olarak Dokuz Eylül Üniversitesi ve Alparslan Usal

Özkan TÜTÜNCÜ
Dokuz Eylül Üniversitesi

GİRİŞ

Bilindiği üzere, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi'nde turizme yön veren üstatlarımız ile ilgili bir yazı dizisi başladı. Aslında bu yazı dizisinin ilki "Hocamız Prof. Dr. Cemil Boyacı..." ile 2006 yılında dergimizde başlamıştı. Bu kapsamda geçen sayımızda Hasan Olalı, Meray Korzay ve Tunay Akoğlu ile ilgili güzel portreler yayınlandı. Geçmişini bilmeyenlerin, geleceklerine sağlıklı bir şekilde yön veremeyecekleri bir gerçektir. Bu nedenle ilgili yazıları okumamış olanların, muhakkak geçen sayıya göz atmalarını öneriyorum.

Bu makalede Yüksek Lisans tez hocam Prof. Dr. Alparslan Usal'ı (Dokuz Eylül Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi) elimden geldiğince sizlere tanıtmaya çalışacağım. Bu yazı dizisinin temel amacı turizmimize yön veren üstatların temel özellikleri çerçevesinde yeni kuşaklara tanıtılması olduğundan, yazının başlığını *Turizm Eğitiminde Farklı Bir Ekol Olarak Dokuz Eylül Üniversitesi ve Alparslan Usal* olarak belirlemeyi uygun gördüm. İşin gerçeği, Hasan Olalı ile birlikte, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde turizm alanında önemli bir hamle başlar. Olalı, turizm eğitimi alanında Türkiye için önemli kişilerin yetişmesinde büyük rol oynar. Burada adı geçen birçok kişide kendisinin emeği bulunmaktadır. Bu yönüyle Dokuz Eylül Üniversitesi'nin turizm eğitiminde bir öncü ve ekol olduğundan bahsedilebilir. Bu ekolün ayrıntısını anlatmak ayrı bir makalenin konusudur. Ancak kısaca ele almak gerekirse, Ege Üniversitesi'nde başlayan ve buradan koparak Dokuz Eylül ile devam eden ve daha sonra yine bu ekolün yetiştirdikleri ile hem Ege hem Dokuz Eylül

Üniversitesi'nde turizm alanında akademisyen ve girişimciler yetiştiren bir ekolden bahsetmek mümkündür. Bu ekolün en büyük özelliği, turizmin bir bilim dalı olarak ele alınabilmesi için Hasan Olalı liderliğinde, birlikte sistematik ve örgütlü bir çaba göstermesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca var olan bu ekol incelendiğinde, içinde yer alan ve şu an hocaların hocası diyebileceğimiz birçok akademisyenin, özellikle işletme alanındaki bilim dallarının içinde yer almaları ve o bilim dalının özelliklerini turizm ile bütünleştirip bağdaştırmalarının, bu ekolün oluşmasına yardımcı olduğu görülebilir. Diğer bir ifade ile örnek olarak Alparslan Usal'ı ele alacak olursak, kendisi Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı öğretim üyesidir. Turizme yönetim organizasyon bilim dalı kapsamında önemli katkısı olmuştur. Bu ekolün bir parçası olarak, Alparslan Usal ayrı bir yer tutmaktadır.

ÖZGEÇMİŞİ

Usal, İzmir doğumludur. Akademik kariyerine, 1969 yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi'nde Pazarlama alanında başlar, 1970 yılında adı geçen fakültenin eğitim kadrosuna katılır ve bu süreçte *Otel ve Restoran İşletmelerinde Personel Sınıflaması ve Personel Yetiştirme* adlı Yüksek Lisans tezini tamamlar. Turizm İşletmeciliği dalında 1975 yılında tamamladığı *Çağdaş Turizmde ve Yiyecek İçecek Konaklama Hizmetlerinde Kervansaray, Han, Kale ve Hisarların Yeri* adlı teziyle Doktor unvanını alır. 6 Kasım 1981 tarihinde tamamladı-